

Precizări

Cu toate că actorii vechi suportau porecla grecească de „hipocriți“, legitimă poate la interpretării fără personalitate, mediocri și îngimfați (Caragiale avea o vorbă a lui, că prostului îi șade bine fudul), actorul de talent e un artist în totalul înțeles. Să nu se bucure ca de o axiomă începătorii lipsiți de vocație, cu orgoliile umflute de vânt ca niște cimpoaie și superbi candidați la nefericirile superlative. Îi întâlnești plini de nimicul lor, nervoși, problematici, cu ceafa nespălată și stufoasă. Acești magnifici viitori ratați nu se vor ridica peste altitudinea interzisă figurației anonime.

Că joacă din pensulă, din condei, din vioară, din daltă, din mască, artistul e același. El scoate din carnea, din singele, din sănătatea, din suferințele și sinceritățile lui, opera ce-o face. Operă e lucru și, la artiști, lucru de frumusețe și chin.

Cere abnegație ascetică pregătirea unui rol și cea mai dureroasă caznă e învățarea textului prost pe de rost, fraza stearpă, versurile goale, traducerea de mizerie, replicile mălăiețe, mediocritatea dezolantă nefiind interzisă nici literaturii. Unui poet neizbutit, unui prozator de rind, le rămâne de ales între critica literară și teatru și-l alege de preferință pe cel de al doilea, mai colorat și, grație actorului, mai... colaborat.

Odată depășită papagalizarea textului, impus de repertoriu și de influențele inexplicabile ale autorului întărcat de muzele octogenare, începe rafinarea, penibilă pentru artist, a materiei brute și tilmăcirea ei în emoție și viață. Actorul e silit să scoată, mai des decit își poate inchipui admiratoarea din loje, cu briliante în petala urechii, cristale din bălegar. El trebuie să riciie cu unghiile însingerate în roca lui, ca să dea la lumină bijuteriile de durată unei singure zile. În comedia în care apare, ca să piară numaidecât, artistul își joacă propria cumplită tragedie. Satisfacția lui, aproape negativă, i-o dă în treacăt și textul mort al unei piese de aproximații, pe care mijloacele lui de har, dezgropindu-l din sicriul mormintului de hirtie, îl trezesc și pe el la viață. Bineînțeles, talentul poate fi documentat util, dar el nu e căpătat la școală, cum, în patologie, nici intuițiile medicului nu se învață.

Hamlet e jucat în toate limbile aproape de patru veacuri. Au trecut pe scenă sute de buni și excelenți Hamleți, ambiția de maturitate a tuturor actorilor, englezi, francezi, germani, italieni, români, și totuși, cel mai definitiv Hamlet a venit în spectacol, relativ de curînd, pe ecran. El a zgduit atît de tare chiar estetica șecspiriană, îndătinată pe Tamisa, încît Marea Britanie a făcut din actorul, care e și regizorul excepționalei realizări, un lord. Nouă, oltenilor, aristocraticul titlu nu ne spune nimic, dăr cine știe de cită însemnătate se bucură în Anglia, unde lorzii au și un senat al lor, asemenea noblețe, înțelege că ea nu se acordă de florile mărului unui golan fără arbore genealogic, cînd și pisicile distinse și ciinii cîrni au acolo un pedigreu, echivalent cu doctoratul în teologia calvină.

Da, dă autorul un text, dă teatrul scena, sala, recuzita, dar totul cade în derizoriu fără prezența artistului, care sintetizează spectacolul și rămîne singurul factor valabil din scenă. Talentul e atît de expresiv în sine, încît dispăre toată ambianța, anihilată de valoarea personajului absorbant. Ceva mai mult, el nici n-ar avea nevoie,

mi-aș permite să adaug, de un text oarecare, necum de o hală de vechituri, de ateliere, de peruci și frizerie. Se poate foarte bine juca teatru în fața unei perdele de catifea neagră, trasă de la un capăt la celălalt al fundului de scenă, artistul concentrând în el întregul peisaj de simțire al unui act. Luați-l de braț și urcați-l pe un scaun într-o cameră goală. Nu trebuie mai mult.

De la un timp încoace, marcat și de numele Reinhardt (i-am uitat ortografia, derivată parcă din Hardtmuth, care a fost un fabricant de creioane), între autor și artist s-a intercalat Alteța Sa Regizorul, fost deocamdată numai director, subdirector sau impiegat de culise, prepus și la distribuirea de scaune și draperii. Mulțumită cite unui talent autentic, de observator just și de amplificator al efectului psihologic, aplicat și la text, orice soi de simili și quasi, regizorul ajunge suveranul echipelor de comedie, degenerând în calitate pe nevăgăte-n seamă, ca-n site făina, cu gradații de zero, doi zero, trei zero și tărițe.

Regizorul bun e și el un artist, însușirile lui precizează și sporesc pe ale artistului jucat, nu i le împiedică, nu i le știrbesc, nu i le anulează. În epoca Gusty, Davila, Nottara, Brezeanu, Toneanu, Liciu, Belcot, cu cițiva iluștri predecesori, atmosfera teatrului, mereu proaspătă și plină, învăluia delicat tonul spectacolelor din București. Diapazonul a descrescut treptat, regia confundă și pe apucate scăzând pe măsură în ciletanță. În tîrgurile fără prăvălii de încălțăminte îți cumperi galoșii de la băcănie. Pe atunci trăia și Caragiale, cu sfatul ascultat și cu ironia luată în serios.

Actorul s-a văzut astfel că avea în persoana regizorului, un adversar. În desfășurarea elanului se ivește priceperea ostilă a unui funcționar, trecut în statele de plată cu titluri și salarii deosebite, plus redevențe. Sînt talente de artiști și de regizori ținute în obscuritate slugarnică și vasale aroganței și ifosului de infatuare, în tovărășia de monopol, de afinități și interese. Noblețea frumosului meșteșug al creației dramatice are dreptul să fie dezgustată că procedeele durează și stăpinesc. Încă din școala de teatru criteriul de apreciere se sprijină pe reciprocitățile consimțite după paravan. Scruțez unele autorități de specialitate, ieșite din *poate*, din *parcă* și din *să vedem*, a cărora posteritate așteaptă busturi și statui de săpun.

Noaptea furtunoasă s-a jucat fiind autorul în viață, cu finețe, cu grotescul catifelat. Zeflemeaua era moderată de grija să nu alunece în grosolană vulgară a hohotului de ris din burtă și intestin. Autorul era de față. Mai era de față constelația artiștilor de mare clasă, care au dat teatrului românesc eleganță, echilibru și dimensiune. Regizorul era bunul simț și gustul de discreție și puritate al fiecărui interpret. Școala răcnetului era necunoscută, și actorilor nu li se comanda glasul morocănos și dogit, cu tonul de oală spartă al geambașului beat. Un actor care ar fi vociferat pe nas cu o răgușeală din beregată era inapt pentru Caragiale. Satira nu trebuia rezolvată în haz și hazul derivat în mocofănie. Ștefan cel Mare din Delavrancea trage să moară spitalicește de-a lungul *Apusului* întreg și cele din urmă agonii (am scăpat din vedere să le număr cu creionul: trebuie să fi fost cam între șapte și paispe) sînt urlate solid.

Grației regiei care incurajează anapoda pe autori, o piesă de teatru nu se mai debitează în cele trei-patru acte suficiente, ci în cite 12 „tablouri”. Vorbeau doi spectatori într-o pauză: „Să vezi tabloul de acum: e splendid!” Într-adevăr era, dacă vrei, și splendid: într-un cer de bidinea albastru descrescînd se ridicau stinci de fotografie în culori, arbori de carte poștală în culori pină la cer: o vitrină cu prăjituri și cofeturi. Gemete de caval și muzică depărtată, hăuliri și apeluri alpiniste. Apoi, mobilieri, mătăsuri, crinoline, dansuri. Tot felul de adjuvante, surogate și ingrediente, pe lingă jocurile de lumini electrice în zig-zag. Unde e teatrul? ăsta să fie? Expoziții de vederi? magazine de scaune capitonate? Abuzul de mijloace antiteatrale covârșește. De asemenea corpuri străine au nevoie autorii de bilci și panoramă. Îl amesteci în tertipuri și cioburi, și artistul piere.

Teatrul bun se reazămă pe om, pe actor. El e și decor, și atmosferă, și idee. Pentru o anume împrejurare concretă e de ajuns o indicație, nimic mai mult. Actorul e cu atît mai afirmat cu cit e mai despuiat de falsificările de adaos. El nu afirmă: sugerează.

Se înțelege că în atita aglomerație de nimicuri opulente și mărfuri, transportate din cooperative și fabrici pe scenă, orice manechin de cirpă croită poate da un regizor și un „dramaturg”.